

STIPKOVITS TAMÁS ISTVÁN

„Egy kalap alatt” a kutatás-fejlesztés jogi rendszertani kérdései, különös tekintettel a kutatási szerződés polgári jogi meghatározására

ABSTRACT

The present study seeks to answer the following questions by examining the legal aspects of research and development in Hungary. How can research and development be defined? What are the different legal areas of research and development? How do the different areas of law relate to each other? Is there interoperability between them or is there a need to change the current regulatory system? In order to answer this question, the paper first describes the emergence of the internationally accepted statistical concept of R&D and then circumscribes the relevant concepts of the legal areas concerned by R&D. It then considers whether and how there is overlap between the different areas of law, and finally, it expresses its views on the phenomena mentioned above and makes its own proposals. Methodologically, the study reviews the existing literature by presenting the relevant legislation in force, its historical background, and by examining the relevant case law. In its conclusion, it highlights the need – primarily from the point of view of civil law - to resolve the doctrinal inconsistencies.

Keywords: R&D ■ research and development ■ research agreement ■ basic research ■ applied research ■ experimental development ■ Hungarian law

I. BEVEZETÉS

A kutatás-fejlesztés napjainkban is az innováció egyik legfontosabb üzemanyagának számít, a tudományos áttörések rövidebb és hosszabb távon a fogyasztói igények magasabb kiszolgálásához, a gazdasági versenyképesség növekedéséhez vezetnek. Ezért az innovációs vagy tudománypolitika szempontjából a kutatás-fejlesztés során mérlegelendő fenntarthatósági szempontok sem nélkülözhetők. Ennek köszönhetően a jogi szabályozás hatékonysága; a helyes definíciók megalkotása

és azok megfelelő felhasználása egy kardinális kérdés ezen a területen. A jogi szabályozás komplexitását jelöli az a tény, hogy több jogterület is érintett a kutatás-fejlesztés kapcsán, így – akár a 2023-ban módosított versenyjogi szabályozás kapcsán is – felmerülhet a kérdés, hogy miképpen viszonyulnak egymáshoz az egyes szabályozási kategóriák, és szükséges-e további változtatás.

II. KUTATÁSI MÓDSZERTAN

Jelen tanulmány az alábbi kérdésekre keresi a választ. Hogyan definiálható a kutatás-fejlesztés? Milyen jogterületeket különböztethetünk meg, amik érintettek a kutatás és fejlesztéssel kapcsolatban? Az egyes jogterületek hogyan viszonyulnak egymáshoz? Létezik-e átjárhatóság közöttük, illetve szükséges-e a jelenlegi szabályozási rendszeren változtatni? A címben szereplő „egy kalap alatt” kifejezés pedig azt a kutatási előfelvetést testesíti meg, miszerint a kutatás-fejlesztés jogi területein léteznek olyan általánosítások, amelyek rendszerintanilag nem megfelelően árnyaltak, és ebből adódóan indokolatlanul generálnak értelmezési vagy jogalkalmazási nehézségeket.

A kutatás-fejlesztés alapfogalmainak és gazdasági jelentőségének bemutatásánál a tanulmány a külföldi szakirodalom és a nemzetközi szervezetek által használt fogalmakról ad történeti jellegű áttekintést, nem mellőzve statisztikai adatokat sem. A jogterületek egymáshoz való viszonyának ismertetése során a hazai jogrendszer hatályos fogalmait elemzem, a korábban releváns jogszabályok, a szakirodalom és a bírói döntések segítségével. Végül pedig saját megállapításaimat és de lege ferenda javaslataimat összegzem.

III. A KUTATÁS-FEJLESZTÉS ALAPFOGALMAI ÉS GAZDASÁGI JELENTŐSÉGE

A kutatás-fejlesztés közgazdaságtani szerepének megértéséhez először azt szükséges számba venni, hogy milyen történeti jelentőségű mérföldkövek mentén formálódott a szervezett kutatásfinanszírozás és a tudománypolitika. Julian Sorell Huxley 1934-ben írt *Scientific Research and Social Needs* című alkotásában elmélkedett arról, hogy a korszak bevett felosztásából adódó egyenlőtlenségeket miképpen lehetne mérsékelni. Akkoriban a természettudományokat két részre osztották: „tisza és alkalmazott tudományra” (*pure and applied sciences*), ugyanis utóbbi a gyakorlatias (ipari) igények kielégítésére – az előbbivel szemben – alkalmas, ezáltal viszont egyes területek látványosan nagyobb anyagi támogatásban részesültek, mint mások. Huxley négy kutatási kategóriát különített el: a háttér- és alapkutatást (*background and basic research*), melyek gyakorlati hasznosíthatósággal egyáltalán nem, vagy csekély mértékben kecsegtettek – ezáltal a tiszta tudományoknak biztosítva forrásokat –, és az alkalmazott kutatást, va-

lamint a fejlesztést (*ad hoc research and development*), melyeknél a konkrét üzleti hasznosítás elemi mozgatórugója volt a támogatásoknak.^[1] 1945-ben Vannevar Bush a *Science: The endless frontier* című jelentésében arra hívta fel a figyelmet, hogy a háborús kutatásokkal elért eredmények (lásd: atombomba, radar) valójában a XIX. században, Európában létrejött tudás kiaknázásán alapultak. Az állami támogatás ugyanis mindig valamilyen konkrét hasznosítási (hadászati) céllal párosult, ennek a doktrínának pedig az a veszélye, hogy nem jön létre „új tudás”, hiszen a figyelem – és az anyagi források – nem az új áttörések elérésére, hanem a meglévő tudományos szint teljes „kiszipolyozására” irányult.^[2] Vagyis az alap- és alkalmazott kutatás közötti különbségtétel az állami tudomány-, illetve innovációpolitika szempontjából hívja fel a figyelmet arra, hogy a tudományos fejlődés fenntarthatósága végett szükséges a (közvetlen) hasznosulással nem járó kutatások támogatása is.^[3] Az 1950-ben megalakult National Science Foundation (a továbbiakban: NSF) szintén a fenti gondolatok mentén haladva alkalmazta a kutatás-fejlesztéssel kapcsolatos statisztikai kérdőíveiben az alap-, alkalmazott kutatás és (kísérleti) fejlesztés hármas felosztását.

Amikor a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (a továbbiakban: OECD) 1963-ban kiadta a kutatás-fejlesztési kérdőívekre ajánlott standardokról szóló kézikönyvet (a továbbiakban: *1963-as Frascati kézikönyv*), akkor a NSF statisztikai kérdőíveit alapul véve a kutatás-fejlesztési tevékenységek (a továbbiakban: K+F tevékenységek) kapcsán három csoportot különített el. Ezek a kategóriák az alábbiak voltak: alapkutatás (*fundamental*, később *basic research*), alkalmazott kutatás (*applied research*) és kísérleti fejlesztés (*experimental development*). Jelenleg nemzetközi viszonylatban meghatározó útmutatást az OECD hatályos, kutatásra és kísérleti fejlesztésre vonatkozó adatok gyűjtéséről és jelentéséről szóló, 2015-ös, hatodik kiadású Frascati kézikönyve (a továbbiakban: *2015-ös Frascati kézikönyv*) ad.

A K+F tevékenységek napjainkban betöltött gazdasági jelentőségéről árulkodik, hogy az OECD Eurostattal közösen kiadott, innovációval kapcsolatos adatok gyűjtéséről, jelentéséről és használásáról szóló 2018-as, negyedik kiadású Oslo kézikönyvében (a továbbiakban: *2018-as Oslo kézikönyv*) külön nevesíti azokat az innovációs tevékenységeket (R&D activities) között. A 2018-as Oslo kézikönyv az innovációra egy kettős fogalomként tekint: „egyszerre jelent egyfajta tevékenységet és annak az eredményét is”^[4] – előbbiből következően megalkotta az innovációs tevékenység fogalmát, ami „magában foglal bármilyen fejlesztési, pénzügyi és kereskedelmi tevékenységet, amelyet egy szervezet visz végbe és

[1] Huxley, 1934, 251-253.

[2] Bush, 2020, 17.; Godin, 2008b, 37.; Schauz, 2014, 276.

[3] Bush kortársa, Maclaurin munkássága során arra hívta fel a figyelmet, hogy a nagy áttöréseket elérő tudósok (pl. Faraday) nem feltétlenül gondolnak az általuk elért tudományos áttörés piaci hasznosíthatóságának lehetőségére – sokszor ez egy külön szereplőre, az inventorra hárul (pl. Marconi). Ld. Godin, 2008a, 10.

[4] 2018-as Oslo kézikönyv, 20. (saját fordítás).

amelynek célja, hogy innovációt eredményezzen az adott szervezet számára”.^[5]

Az Eurostat adatai szerint 2021-ben az EU-ban Belgium a GDP-je 3,43%-át fordította K+F tevékenységre, ezzel listavezető helyet szerezve a tagállamok között, Németország 3,13%-os, Magyarország pedig 1,64%-os GDP-arányos ráfordítást produkált. Az uniós átlag ugyanakkor 2,27% volt.^[6] Ezen adatok szintén arra engednek következtetni, hogy a K+F tevékenységek finanszírozása állami szempontból is kiemelt jelentőségű feladatnak minősül.

IV. A KUTATÁS-FEJLESZTÉSSEL ÉRINTETT JOGI TERÜLETEK

Statisztikai szempontból a K+F tevékenység fogalmát és fajtáit a jelenleg hatályos 2015-ös, hatodik kiadású, kutatásra és kísérleti fejlesztésre vonatkozó adatok gyűjtéséről és jelentéséről szóló Frascati kézikönyv^[7] (a továbbiakban: *2015-ös Frascati kézikönyv*) határozza meg. A K+F tevékenységnek az alábbi kritériumokat kell teljesítenie „a tevékenységnek a.) újnak [novel], b.) kreatívnek [creative], c.) bizonytalanak [uncertain] és e.) átruházhatónak és/vagy megismételhetőnek [transferable and/or reproducible] kell lennie.”^[8] Valamint különbséget tesz: alap kutatás (basic research), alkalmazott kutatás (applied research) és kísérleti fejlesztés (experimental development) között.

1. Állami támogatások joga

A statisztikai alapú meghatározáshoz legszorosabban az állami támogatások jogi területe – és ahhoz kapcsolódóan az adójog – tartozik. Az állami támogatásokat az Európai Unió, amennyiben érintik a tagállamok közötti kereskedelmet és versenytorzító hatással bírnak, vagy azzal fenyegetnek, a belső piaccal összeegyeztethetetlennek minősíti főszabály szerint.^[9] A kivételek egy csoportját a Szerződés 107. és 108. cikke alkalmazásában bizonyos támogatási kategóriáknak a belső piaccal összeegyeztethetővé nyilvánításáról szóló 651/2014/EU bizottsági rendelet (Általános Csoportmentességi Rendelet, a továbbiakban: ÁCSR) nevesíti és a „kutatás-fejlesztési és innovációs támogatást” privilegizált helyzetben részesíti. Az ilyen jellegű állami támogatások belső piaccal való összeegyeztethetőségét az alábbiakkal magyarázza a Preambulumban: „elősegítheti a fenntartható gazdasági növekedést, a versenyképesség fokozását és a foglalkoztatás

[5] 2018-as Oslo kézikönyv, 20. (saját fordítás).

[6] Eurostat: Gross domestic expenditure on R&D (GERD) at national and regional level.

[7] A kézikönyv nem tekinthető jogilag kötelező erővel bíró jogforrásnak, az államok önkéntes jogkövetés útján tekintik mérvadónak, ld. 2015-ös Frascati kézikönyv, 20.

[8] 2015-ös Frascati kézikönyv, 45.

[9] EMUSz 107. cikk (1) bek.

növekedését”.^[10] Az ÁCSR különbséget tesz alapkutatás (fundamental research), ipari kutatás (industrial research) és kísérleti fejlesztés (experimental development) között.^[11]

A hazai jogalkotás szempontjából a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról szóló 2014. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: *Új Inno. tv.*) nyújt ágazati szintű szabályozást. Az *Új Inno. tv.* saját hatályát főszabály szerint „a Magyarországon közfinanszírozású támogatásból megvalósuló kutatás-fejlesztésre és innovációra, az innovációs ökoszisztéma fejlesztésére, valamint az ezekhez kapcsolódóan Magyarországon nyújtott szolgáltatásokra”^[12] vonatkozóan határozza meg.

Az *Új Inno. tv.* definiálja az alap- és alkalmazott kutatás, valamint a kísérleti fejlesztés kategóriáit,^[13] aminek az a jelentősége, hogy bizonyos projektek és projektcsoportok kutatási-fejlesztési tevékenységként minősíthetők,^[14] ami adójogi kedvezmények alapját képezheti a tevékenységet végző számára.

Mivel a 2015-ös Frascati kézikönyv, az ÁCSR és az *Új Inno. tv.* egyaránt definiálja az alap - és alkalmazott kutatás,^[15] valamint a kísérleti fejlesztés fogalmát, ezért célszerű összevetni azokat, hogy miként viszonyulnak egymáshoz.

	2015-ös Frascati kézikönyv	ÁCSR	Új Inno. tv.
Alapkutatás (Basic/Fundamental Research)	„Kísérleti vagy elméleti munka, amelyet elsősorban a jelenségek vagy megfigyelhető tények háttérével kapcsolatos új ismeretek megszerzésének érdekében folytatnak, anélkül, hogy kilátásba helyeznék azok közvetlen üzleti alkalmazását vagy felhasználását;” F.k. 45.o.	„Kísérleti vagy elméleti munka, amelyet elsősorban a jelenségek vagy megfigyelhető tények háttérével kapcsolatos új ismeretek megszerzésének érdekében folytatnak, anélkül, hogy kilátásba helyeznék azok közvetlen üzleti alkalmazását vagy felhasználását;” ÁCSR 2. cikk 84.	„Kísérleti vagy elméleti munka, amelyet elsősorban a jelenségek vagy megfigyelhető tények háttérével kapcsolatos új ismeretek megszerzésének érdekében folytatnak, anélkül, hogy kilátásba helyeznék azok közvetlen üzleti alkalmazását vagy felhasználását.” Új Inno. tv. 3.§ 1.

[10] ÁCSR Preambulum (45) bekezdés.

[11] ÁCSR 2. cikk 84-86.

[12] *Új Inno. tv.* 1.§ (1) bek. és a (2) bek. szabályozza az extraterritoriális hatály eseteit.

[13] *Új Inno. tv.* 3.§ 1., 2. és 7.

[14] *Új Inno. tv.* 36.§

[15] Az ÁCSR ipari kutatásként hivatkozik rá, illetve az angol nyelvű verzióban nem a „basic”, hanem a „fundamental research” kifejezést használja.

Alkalmazott/ Ipari kutatás (Advanced/ Industrial Research)	„Tervezett kutatás vagy kritikus vizsgálat, amelynek célja új ismeretek és szakértelem megszerzése új termékek, eljárások vagy szolgáltatások kifejlesztéséhez, vagy a létező termékek, eljárások vagy szolgáltatások jelentős mértékű fejlesztésének elősegítéséhez, ...” F.k. 45.o.	„Tervezett kutatás vagy kritikus vizsgálat, amelynek célja új ismeretek és szakértelem megszerzése új termékek, eljárások vagy szolgáltatások kifejlesztéséhez, vagy a létező termékek, eljárások vagy szolgáltatások jelentős mértékű fejlesztésének elősegítéséhez, ...” ÁCSR 2. cikk 85.	„Tervezett kutatás vagy kritikus vizsgálat, amelynek célja új ismeretek és szakértelem megszerzése új termékek, eljárások vagy szolgáltatások kifejlesztéséhez, vagy a létező termékek, eljárások vagy szolgáltatások jelentős mértékű fejlesztésének elősegítéséhez, ...” Új Inno. tv. 3.§ 2.
Kísérleti fejlesztés (Experimental Development)	„A meglévő tudományos, technológiai, üzleti és egyéb, vonatkozó ismeretek és szakértelem megszerzése, összesítése, alakítása és felhasználása új vagy javított termékek, eljárások vagy szolgáltatások kidolgozása céljából...” F.k. 45.o.	„A meglévő tudományos, technológiai, üzleti és egyéb, vonatkozó ismeretek és szakértelem megszerzése, összesítése, alakítása és felhasználása új vagy javított termékek, eljárások vagy szolgáltatások kidolgozása céljából...” ÁCSR 2. cikk 86.	„A meglévő tudományos, technológiai, üzleti és egyéb, vonatkozó ismeretek és szakértelem megszerzése, összesítése, alakítása és felhasználása új vagy javított termékek, eljárások vagy szolgáltatások kidolgozása céljából ...” Új Inno. tv. 3.§ 7.

1. táblázat: A K+F kategóriáinak „magdefiníciói” [16] a 2015-ös Frascati kézikönyv, az ÁCSR és az Új Inno. tv. szerint (saját szerkesztés)

Az összehasonlítást látva levonható az a következtetés, hogy a 2015-ös Frascati kézikönyv, az ÁCSR és az Új Inno. tv. magdefiníciói az egyes elnevezésbéli eltérések (ipari vagy alkalmazott kutatás) ellenére is lefedik egymást.

2. Versenyjog (vállalkozások közötti)

A vállalkozások magatartásait szabályozó versenyjog területe szintén tartalmaz speciális előírásokat a kutatás-fejlesztési megállapodások területén. A gazdasági versenyt korlátozó megállapodások tilalma uniós szintű – amennyiben hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre és célja vagy hatása a belső piacon belüli verseny megakadályozása.^[17] De nemzeti szinten is létezik, így tilo-

[16] Jelen összehasonlításban a „magdefiníciókat” veszem alapul, tehát amikor a meghatározás példalódzó jelleggel nevesít egyes esetköröket („... különösen ...”), az nem tartozik hozzá az ábrához.

[17] Európai Unió Működéséről szóló Szerződés, 101. cikk (1) bek.

sak azon megállapodások, melyek a gazdasági verseny megakadályozását, korlátozását vagy torzítását célozzák, vagy ilyen hatást fejthetnek ki.^[18] Azonban a kutatás-fejlesztési megállapodások bizonyos keretek között (pl. az új technológiák alkalmazása árcsökkenést eredményezhet, ami a fogyasztók érdekét szolgálhatja) társadalmilag hasznosnak minősülnek. Uniós szinten az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének a kutatás-fejlesztési megállapodások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról szóló 2023/1066 bizottsági rendelet, hazai szinten pedig a kutatási és fejlesztési megállapodások egyes csoportjainak a versenykorlátozás tilalma alóli mentesítéséről szóló 456/2023. (X. 5.) Korm. rendelet szabályozza a mentesülési feltételek rendszerét. Habár megnevezésükben némi különbség található, ugyanis a magyar szabályozás kutatási és fejlesztési megállapodást, a Bizottsági rendelet pedig kutatás-fejlesztési megállapodást (research and development agreement) nevesít, tartalmát tekintve a két fogalom megegyezik.

Kutatás-fejlesztési megállapodás 1. cikk (1) bek. 1.		
két vagy több fél között megkötött olyan megállapodás, amelynek részes felei a következők bármelyikének feltételeiről állapodnak meg:	a) a szerződés szerinti termékre vagy technológiára vonatkozó közös kutatás-fejlesztés, amely	i. nem foglalja magában az adott kutatás-fejlesztés eredményeinek közös hasznosítását; vagy
		ii. magában foglalja az adott kutatás-fejlesztés eredményeinek közös hasznosítását;
	c) az ugyanazon felek közötti, az a) pont hatálya alá tartozó korábbi megállapodás alapján végzett, szerződés szerinti termékre vagy technológiára vonatkozó kutatás-fejlesztés eredményeinek közös hasznosítása;	
	b) a szerződés szerinti termékre vagy technológiára vonatkozó fizetett kutatás-fejlesztés, amely	i. nem foglalja magában az adott kutatás-fejlesztés eredményeinek közös hasznosítását; vagy
		ii. magában foglalja az adott kutatás-fejlesztés eredményeinek közös hasznosítását;
d) az ugyanazon felek közötti, a b) pont hatálya alá tartozó korábbi megállapodás alapján végzett, szerződés szerinti termékre vagy technológiára vonatkozó kutatás-fejlesztés eredményeinek közös hasznosítása;		

2. táblázat: A kutatás-fejlesztési megállapodás új Inno. tv. szerinti fogalma
(saját szerkesztés)

[18] A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (a továbbiakban: „Tpv.”) 11.§ (1) bek.

3. Polgári jog

A polgári jog területén több olyan szerződéstípussal is találkozhatunk, melyek kutatási tevékenység számára biztosíthatnak jogi keretet. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: „új Ptk.”) a 6:253. § alatt szabályozza a kutatási szerződést, emellett az új Inno tv. 3.§ 14. pontja definiálja a kutatás-fejlesztési megállapodást és 8. pontja a konzorciumot. Jelen tanulmány az imént említett meghatározásokat jogi szempontból veti össze a hazai szakirodalomban tárgyalt dogmatikai kategóriákkal. A felek között a kutatási tevékenységre irányuló szinergia és kockázatmegosztás alapján három fajta szerződési típust érdemes elkülöníteni: a.) a vállalkozási szerződés formájában megvalósuló kutatási szerződés, b.) a megbízási szerződés formájában megvalósuló kutatási szerződés és a c.) polgári jogi társasági szerződés (a továbbiakban: „pjt.”) formájában megvalósuló kutatási szerződés. A vállalkozási és megbízási formában megvalósuló kutatási szerződés és a pjt. közötti legnagyobb különbség a felek közötti szinergia mértéke. Az előbbi esetben ugyanis a kutatómunka elvégzésének kötelezettsége a vállalkozó/megbízott kutató oldalán merül fel főkötelezettségként, ameddig a felek együttműködési kötelezettsége másodlagosan, az új Ptk. 6:62. §-ból (tehát mint minden szerződésre vonatkozó mögöttes kötelezettség) levezethetően jelenik meg. A pjt. kapcsán viszont az új Ptk. 6:498. § értelmében elsődlegessé válik az együttműködési kötelezettség, tehát a szinergia olyan magas fokú,^[19] hogy nem különíthetők el az egyes feladatkörök olyan élesen, mint a kutató és megrendelő/megbízó között.

Lontai Endre már 1972-ben azt vizsgálta, hogy ezen szerződéstípusok közül melyiknek feltehetőleg meg leginkább a kutatási szerződés.^[20] Görög Márta^[21] és Faludi Gábor^[22] is ezen szerződési alakzatokra hivatkozva elemezték a kutatási szerződés tulajdonságait. Vígh József Ferenc pedig a német jogi gyakorlat bemutatása során a felsőoktatás és ipar közötti együttműködés, „*Berliner Vertrag*” modellszerződéseinek elemzése során szintén a fenti három kategóriának megfelelő elkülönítést tett.^[23] Jelen tanulmány nem tér ki az anyagátadási szerződés elemzésére, ugyanis annak ellenére, hogy ezen szerződés is képezheti kutatási tevékenység alapját, a felek közötti szinergia alacsony mértékű,^[24] illetve a tág értelemben vett

[19] Lontai Endre a kutatási szerződés rendszertani kategorizálására tett kísérlete során kiemeli, hogy a „közös érdek és magas fokú együttműködési követelmény alapján” többet sorolják a társasági szerződés egyik formájához a kutatási szerződést, amivel kapcsolatban kritikai észrevételeit is kifejti, de leszögezi, hogy „a szoros és intenzív kooperáció a társasági szerződés egyik jellegadó vonása”. Ld. Lontai, 1972, 177.

[20] Lontai, 1972, 175-179.

[21] Görög, 2015, 28.

[22] Faludi, 2021, 1. bek.

[23] Vígh, 2008, 149-150.

[24] A tárgyasult kutatási anyag átadása és célhoz kötött felhasználhatósága alapját képezi kutatási tevékenységnek, ellenben a felek közötti szándékegység nem a kutatómunka végzésére irányul elsősorban. A kutatási szerződés magában foglalhat anyagátadási elemet (background vagy háttérálalmány), viszont ebben az esetben ez csak járulékosan jelenik meg, és a vállalkozási szerződés elsődleges jegei magukba olvasztják. Ld. Molnár, 2010, 98.

munkaviszony alapján végzett kutatási tevékenység – annak munkajogi vetületei miatt – szintén nem tartozik a tanulmány által vizsgált területekhez. Természetesen mögöttes jelleggel a szellemi tulajdonra vonatkozó jogi szabályok is relevánsak a témában, viszont a tanulmány elsődlegesen azokra a jogi konstrukciókra fókuszál, melyek a szűk értelemben vett kutatás-fejlesztéshez, tehát az eredmények, áttörések létrehozásához járulnak hozzá.

V. A JOGTERÜLETEK VISZONYA EGYMÁSHOZ

Jelen fejezet elsősorban a polgári jog szemszögéből vizsgálja meg azt, hogy az imént felsorolt kategóriák hogyan viszonyulnak egymáshoz, illetve, hogy milyen lépések megtétele szükséges az adott jogterületek összehangolásához.

1. A kutatási szerződés és a K+F tevékenység viszonya

A polgári jog és az állami támogatások jogának kapcsolata terén az alapvető kérdést az adja, hogy az új Ptk. szerinti „kutatási szerződésben” kutatói oldalon meghatározott „kutatómunkával elérhető eredmény megvalósítására” irányuló kötelezettség mennyiben feleltethető meg az új Inno. tv. szerinti kutatás-fejlesztés,^[25] ezáltal a 2015-ös Frascati kézikönyv fogalmának.

A Fővárosi Ítéltábla Gf. 40.231/2011/5. számú ítéletében az alábbiak szerint rendezte a fogalmak egymáshoz való viszonyát. A jogvita alapját az szolgáltatta, hogy a vállalkozó egy meghatározott tanulmány elkészítésére (és ezáltal kutatás elvégzésére) vállalt kötelezettséget, azonban mivel ez a tevékenység nem felelt meg a 2002-es Frascati kézikönyv^[26] szerinti K+F tevékenység kritériumainak, ezáltal a megrendelő (felperes) nem tudta járulékfizetési kötelességeit mérsékelni. A Fővárosi Ítéltáblának tehát arra a kérdésre kellett választ adnia, hogy amennyiben a felek külön nem kötötték ki, hogy a tanulmánynak meg kell felelnie a K+F tevékenység feltételeinek (tehát a kutató nem vállalt garanciát a járulék visszaigényelhetőségére), akkor a kutatási szerződés a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) szerinti fogalma magába foglalja-e a Frascati kézikönyv szerinti kritériumokat. A bíróság pedig arra az álláspontra jutott, hogy a „kutatómunka végzése”^[27] nem foglalja magába a K+F tevékenység fogalmát.^[28]

[25] Új Inno. tv. 3. § 11. A „kutatás-fejlesztés: magában foglalja az alapkutatást, az alkalmazott kutatást és a kísérleti fejlesztést”.

[26] Az ügy alapját egy 2006.11.02. napján megkötött kutatási szerződés képezi, ekkoriban a 2002-es Frascati kézikönyv volt hatályos, azonban a ratio decidendi szempontjából ez nem releváns.

[27] Régi Ptk. 412.§ (1) bek. A szerződés megkötésekor a régi Ptk. volt a hatályos jogszabály, azonban a ratio decidendi szempontjából ez nem releváns.

[28] Lásd: Fővárosi Ítéltábla Gf. 40.231/2011/5. Indokolás, 5.

Az ítélet konklúziója tehát az, hogy az állami támogatások joga (és az adójog) szerinti „K+F tevékenység”, ami a Frascati kézikönyv meghatározását veszi alapul, valamint a régi és új Ptk. szerinti „kutatási szerződés” fogalma egymásnak nem megfeleltethetőek, azok eltérő jogterületek eltérő definíciói, melyek párhuzamosan léteznek a jogrendszerben. A polgári jog szerinti kutatási szerződés fogalma szükségszerűen tágabb kört fed le, ezt a narratívát támasztja alá az a Faludi Gábor által inspirált példa, amikor a kutatási szerződés tárgya családfakutatás.^[29]

2. A kutatási szerződés és a kutatás-fejlesztési megállapodás viszonya

Számba véve azokat a szerződési típusokat, melyek elnevezésüket tekintve a polgári jog területén meghatározzák a kutatómunka jogi kereteit, az új Ptk. szerinti kutatási szerződés mellett az új Inno. tv. szerinti kutatás-fejlesztési megállapodás fogalma merülhet fel. Rendszertani szempontból első benyomásra ez a dichotóm állapot, ami a kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról szóló 2004. évi CXXXIV. törvény (a továbbiakban: régi Inno. tv.) módosításával jött létre, az 1978 és 1993 közötti helyzetet rekonstruálta. Ebben az időszakban ugyanis a régi Ptk. kutatási szerződésekre vonatkozó általános szabályai mellett a gazdálkodó szervezetek szállítási és vállalkozási szerződéseiről szóló 7/1978. (II. 1.) MT rendelet a gazdálkodó szervezetek vállalkozási szerződéseire speciális jelleggel külön szabályozta a kutatás (fejlesztési) szerződést.

Amennyiben viszont a kutatás-fejlesztési megállapodás fogalmi elemeit vesszük számba, azt vehetjük észre, hogy azok nem változtak az új Inno. tv. hatálybalépésével, tehát a régi Inno. tv. 2012. I. 1. napjától hatályos definíciójával megegyeznek.^[30] Ráadásul a kutatás-fejlesztési megállapodás imént említett tartalmi elemei – két jelentősebb módosítással – megegyeznek a már hatálytalan, a kutatási és fejlesztési megállapodások egyes csoportjainak a versenykorlátozás tilalma alóli mentesítéséről szóló 206/2011. (X. 7.) Korm. rendeletben^[31] használt kutatási és fejlesztési megállapodás fogalmával.^[32]

[29] Ebben az esetben ugyanis rendkívül komplex körülmények teljesülése esetén lehetne a K+F tevékenység megvalósulásáról beszélni. Ld. Fugilinszky – Tókey, 2018, 232.

[30] Azzal az apró, formai különbséggel, hogy az új Inno. tv. külön pontban, de azonos tartalommal definiálja a fizetett kutatás-fejlesztést.

[31] Már nem hatályos, de amikor a régi Inno. tv.-ben bevezetésre került 2012-ben a kutatás-fejlesztési megállapodás fogalma, akkor ez volt a hatályos.

[32] A kutatás-fejlesztési megállapodás kapcsán azt is érdemes figyelembe venni – tekintettel arra, hogy a fogalmi elemeknél visszatérő elem az eredmények közös hasznosítása illetve azok mellőzése – hogy a 7/1978. (II. 1.) MT rendelet megkülönböztette a kutatási (fejlesztési) szerződést és a kutatási (fejlesztési) eredmények gyakorlati megvalósítására irányuló szerződést. Habár tartalmukat tekintve nem állapítható meg egyezés a megállapodás és a szerződések között.

Új Inno. tv.	206/2011. (X. 7.) Korm. rendelet
3.§ 14. kutatás-fejlesztési megállapodás: két vagy több vállalkozás, illetve vállalkozás és kutatóhely (e pontban a továbbiakban: felek) között létrejött olyan megállapodás, amelynek tárgya	11. kutatási és fejlesztési megállapodás: két vagy több vállalkozás között létrejött olyan megállapodás, amelynek tárgya
a) a megállapodás szerinti termékre, eljárásra vagy szolgáltatásra vonatkozó közös kutatás-fejlesztés, valamint az ilyen kutatás-fejlesztés eredményeinek közös hasznosítása,	a) a szerződés szerinti árura vagy technológiára vonatkozó közös kutatás és fejlesztés, valamint az ilyen kutatás és fejlesztés eredményeinek közös hasznosítása,
b) ugyanazon részt vevő felek közötti korábbi megállapodás alapján végzett, a megállapodás szerinti termékre, eljárásra vagy szolgáltatásra vonatkozó közös kutatás-fejlesztés eredményeinek közös hasznosítása,	b) ugyanazon részt vevő vállalkozások közötti korábbi megállapodás alapján végzett, szerződés szerinti árura vagy technológiára vonatkozó közös kutatás és fejlesztés eredményeinek közös hasznosítása,
c) a megállapodás szerinti termékre, eljárásra vagy szolgáltatásra vonatkozó közös kutatás-fejlesztés, az ebből származó eredmény közös hasznosítása nélkül,	c) a szerződés szerinti árura vagy technológiára vonatkozó közös kutatás és fejlesztés, az ebből származó eredmény közös hasznosítása nélkül,
d) a megállapodás szerinti termékre, eljárásra vagy szolgáltatásra vonatkozó fizetett kutatás-fejlesztés, valamint az ilyen kutatás-fejlesztés eredményeinek közös hasznosítása,	d) a szerződés szerinti árura vagy technológiára vonatkozó fizetett kutatás és fejlesztés, valamint az ilyen kutatás és fejlesztés eredményeinek közös hasznosítása,
e) ugyanazon részt vevő felek közötti korábbi megállapodás alapján végzett, a megállapodás szerinti termékre, eljárásra vagy szolgáltatásra vonatkozó fizetett kutatás-fejlesztés eredményeinek közös hasznosítása, vagy	e) ugyanazon részt vevő vállalkozások közötti korábbi megállapodás alapján végzett, szerződés szerinti árura vagy technológiára vonatkozó fizetett kutatás és fejlesztés eredményeinek közös hasznosítása, vagy
f) a megállapodás szerinti termékre, eljárásra vagy szolgáltatásra vonatkozó fizetett kutatás-fejlesztés, az ebből származó eredmény közös hasznosítása nélkül,	f) a szerződés szerinti árura vagy technológiára vonatkozó fizetett kutatás és fejlesztés, az ebből származó eredmény közös hasznosítása nélkül;

3. táblázat: Az új Inno. tv. és a 206/2011. (X. 7.) Korm. rendelet fogalmainak összevetése – az eltérések vastagon szedve (saját szerkesztés)

a. A kutatás-fejlesztési megállapodás és a kutatási és fejlesztési megállapodás viszonya

Az imént szemléltetett összefüggés végett érdemes közelebbről megvizsgálni azt, hogy rendszertani szempontból milyen relevanciája lehet annak, hogy az

alapvetően állami támogatások jogával kapcsolatos új Inno. tv és a vállalkozások piaci magatartását versenyjogi szempontból szabályozó 206/2011. (X. 7.) Korm. rendelet egymással szinte azonos fogalmi elemeket használ. Fontos megjegyezni, hogy a jelen tanulmány írásakor már nem az előbb említett kormányrendelet, hanem a 456/2023. (X. 5.) Korm. rendelet rendelkezik hatályosan a versenyjogi kérdésekről.

Először is érdemes górcső alá venni azt, hogy kutatás és fejlesztés alatt vajon mit ért az állami támogatások joga és a versenyjog. A kutatás-fejlesztést az új Inno. tv. úgy határozza meg, hogy megnevezi annak három fajtáját. A jelenleg hatályos alap- és alkalmazott kutatás, valamint (kísérleti) fejlesztés fogalmait beiktató 2019. évi CXXIII. törvény Miniszteri Indokolása így határozta meg a változás célját: „az egységet az EU és OECD dokumentumokban használt fogalomrendszer és a törvény értelmező rendelkezései között”.^[33] A fogalmi átfedésekből és az iménti idézetből arra következtethetünk, hogy a 2015-ös Frascati kézikönyv kutatási és (kísérleti) fejlesztésre^[34] adott fogalma mögöttes jelleggel irányadónak tekinthető.

Új Inno. tv.	456/2023. (X. 5.) Korm. rendelet
3.§ 11. kutatás-fejlesztés: magában foglalja az alapkutatást, az alkalmazott kutatást és a kísérleti fejlesztést.	1.§ 10. kutatás és fejlesztés: termékre, technológiára vagy eljárásra vonatkozó know-how megszerzése, elméleti elemzés, megfigyelés, kísérlet végzése – beleértve a kísérleti és demonstrációs előállítást és a termék vagy eljárás műszaki vizsgálatát –, a szükséges demonstrációs gépek és berendezések létrehozása, valamint a kutatás eredményének hasznosítása érdekében szellemi tulajdonjogok megszerzése;
2015-ös Frascati kézikönyv	
2.5. A kutatás és (kísérleti) fejlesztés magában foglalja azt a kreatív munkát, melyet a meglévő tudásállomány – ideértendően a humán, kulturális és társadalmi ismereteket - növelése és a rendelkezésre álló tudás új alkalmazásainak kidolgozása végett végeznek. (saját fordítás)	

4. táblázat: A kutatás-fejlesztéssel kapcsolatos meghatározások az állami támogatások és a versenyjog területén
(saját szerkesztés)

Ahogy a fenti összevetésből is kitűnik, valójában az állami támogatások joga és a versenyjog teljesen más kontextusban értelmezi a kutatás-fejlesztést, annak ellenére, hogy némi tartalmi átfedés észlelhető.^[35] A versenyjogi meghatározás például magában foglalja a know-how megszerzését, ami nem minősül az új Inno. tv. szerinti kutatás-fejlesztésnek, illetve a versenyjogi definíció központjában a termékre, technológiára vagy eljárásra irányultság is meghatározó elem. Illetve

[33] Végső előterjesztői indoklás a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról szóló 2014. évi LXXVI. törvény és egyes kapcsolódó törvényi rendelkezések módosításáról szóló 2019. évi CXXIII. törvényhez – Jogkódex: Indokolások Tára 2020

[34] 2015-ös Frascati kézikönyv, 44., 2.5. pont

[35] A kutatás-fejlesztés fogalmában a 206/2011. (X. 7.) Korm. rendelet nem tért el lényegesen a hatályos definíciótól.

a 2015-ös Frascati kézikönyv által meghatározott K+F tevékenységet körülíró öt ismérv is teljesen elkülönül a versenyjogi meghatározástól.

b. A „megállapodások” rendszertani kapcsolata

Míg a jelenleg hatályos szabályozás szerint tehát az új Inno. tv. az állami támogatások jogának szempontjából definiálja a „kutatás-fejlesztési megállapodást”, addig a 456/2023. (X. 5.) Korm. rendelet versenyjogi szempontból határozza meg a „kutatási és fejlesztési megállapodás” fogalmát.

Kutatás-fejlesztési megállapodás	Kutatási és fejlesztési megállapodás
Új Inno. tv.	456/2023. (X. 5.) Korm. rendelet
3.§ 14. ... két vagy több vállalkozás, illetve vállalkozás és kutatóhely (e pontban a továbbiakban: felek) között létrejött olyan megállapodás, amelynek tárgya	1.§ (3) ... a két vagy több vállalkozás között létrejött olyan megállapodás, amelyben a résztvevő vállalkozások a következő feltételek bármelyikéről állapodnak meg:
a) a megállapodás szerinti termékre, eljárásra vagy szolgáltatásra vonatkozó közös kutatás-fejlesztés , valamint az ilyen kutatás-fejlesztés eredményeinek közös hasznosítása, c) a megállapodás szerinti termékre, eljárásra vagy szolgáltatásra vonatkozó közös kutatás-fejlesztés, az ebből származó eredmény közös hasznosítása nélkül,	a) a szerződés szerinti termékre vagy technológiára vonatkozó közös kutatás és fejlesztés , amely aa) nem foglalja magában az adott kutatás és fejlesztés eredményeinek közös hasznosítását, vagy ab) magában foglalja az adott kutatás és fejlesztés eredményeinek közös hasznosítását;
b) ugyanazon részt vevő felek közötti korábbi megállapodás alapján végzett, a megállapodás szerinti termékre, eljárásra vagy szolgáltatásra vonatkozó közös kutatásfejlesztés eredményeinek közös hasznosítása,	c) az ugyanazon vállalkozások közötti, az a) pont hatálya alá tartozó korábbi megállapodás alapján végzett, szerződés szerinti termékre vagy technológiára vonatkozó kutatás és fejlesztés eredményeinek közös hasznosítása,
d) a megállapodás szerinti termékre, eljárásra vagy szolgáltatásra vonatkozó fizetett kutatás-fejlesztés , valamint az ilyen kutatás-fejlesztés eredményeinek közös hasznosítása, f) a megállapodás szerinti termékre, eljárásra vagy szolgáltatásra vonatkozó fizetett kutatás-fejlesztés, az ebből származó eredmény közös hasznosítása nélkül,	b) a szerződés szerinti termékre vagy technológiára vonatkozó fizetett kutatás és fejlesztés , amely ba) nem foglalja magában az adott kutatás és fejlesztés eredményeinek közös hasznosítását, vagy bb) magában foglalja az adott kutatás és fejlesztés eredményeinek közös hasznosítását;
e) ugyanazon részt vevő felek közötti korábbi megállapodás alapján végzett, a megállapodás szerinti termékre, eljárásra vagy szolgáltatásra vonatkozó fizetett kutatás-fejlesztés eredményeinek közös hasznosítása ...	d) az ugyanazon vállalkozások közötti, a b) pont hatálya alá tartozó korábbi megállapodás alapján végzett, szerződés szerinti termékre vagy technológiára vonatkozó kutatás és fejlesztés eredményeinek közös hasznosítása.

5. táblázat: Az új Inno. tv. és a 456/2023. (X. 5.) Korm. rendelet fogalmainak összevetése – az eltérések vastagon szedve (saját szerkesztés)

Ahogy a fenti táblázatból is látszik, a fogalmak két tartalmi eltérés mellett, melyek közül az egyik az alanyi körre vonatkozik (vállalkozás és kutatóhely), a másik a megállapodás tárgyára (az új Inno. tv.-nél feltehetőleg az alkalmazott kutatás és kísérleti fejlesztés fogalmaival való koherencia végett termékre, eljárásra vagy szolgáltatásra kell irányulnia a megállapodásnak), megegyeznek az eltérő struktúra ellenére. Ebből adódóan az a kérdés merül fel, hogy az új Inno. tv. szerinti kutatás-fejlesztési megállapodás értelmezésénél a versenyjogi szabályok, így a 456/2023. (X. 5.) Korm. rendelet és a Tpv. vagy pedig az új Ptk. szabályai az irányadóak.

Ennek a kérdésnek a megválaszolása elsősorban a „megállapodás” értelmezése kapcsán válik kardinálissá. Versenyjogi értelemben a 456/2023. (X. 5.) Korm. rendelet 1.§ 13. pont és a Tpv. 11. § (1) bekezdése jóval tágabb, mint az új Ptk. 6:58. § szerinti szerződés fogalma. Önmagában ugyanis attól a jogalkotói technikától, hogy az egyik jogterület jogszabályában található fogalmat beemeli a másik jogterület jogszabályába, még nem következik az, hogy az ihletadó jogterület szabályozását kellene mögöttes jelleggel irányadónak tekinteni. Ráadásul, ahogy a fentiekből is kiderül, az állami támogatások joga és a versenyjog mást ért kutatás-fejlesztés alatt.

c. Kutatás-fejlesztési megállapodás és a saját tevékenységi körében végzett K+F tevékenység kapcsolata

Ezen a ponton érdemes felvázolni azt, hogy maga a kutatás-fejlesztési megállapodás konkrétan milyen területen válik releváns fogalommá, hiszen az új Inno. tv. azon kívül, hogy definiálja, nem tartalmaz vele kapcsolatosan egyéb rendelkezést. A társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény (a továbbiakban: Tao. tv.) a „saját tevékenységi körében végzett K+F tevékenység” kategóriáján belül, mint harmadik lehetőséget nevesíti a kutatás-fejlesztési megállapodás alapján végzett (közös) kutatás-fejlesztési tevékenységet.^[36] Valójában tehát a Tao. tv. szempontjából a kutatás-fejlesztési megállapodásnak az a jelentősége, hogy egy speciális jogalapot határoz meg a K+F tevékenység végzésére. Ezzel kapcsolatban az a fentiekben is feszegetett dilemma élesedik ki, hogy a kutatás-fejlesztési megállapodásnak kifejezetten valamilyen „termékre, eljárásra vagy szolgáltatásra” kell irányulnia, ezáltal fogalmilag indokolatlanul kizár olyan tevékenységeket, melyek alapkutatóként még beleférnének a fogalmi körbe.^[37] Ezen, imént említett példa is azt bizonyítja, hogy anomáliákhoz vezethet, ha az egyik jogterület fogalomrendszerével egy másik jogterületen kívánunk operálni.

[36] Tao.tv. 4.§ 32. pont. Ld. Lipták, 2018, 3-4.

[37] Hogyha egy vállalkozás például – bármilyen megfontolásból – úgy dönt, hogy saját eszközeivel és alkalmazottaival a saját eredményére és kockázatára alapkutatót végez, ami nem valamilyen termékhez, eljáráshoz vagy szolgáltatáshoz kapcsolódik, akkor az még megfelel a Tao.tv. 4.§ 32. szerinti kritériumoknak, de ha például egy egyetemen köt erre irányuló szerződést, az már nem fér bele ebbe az esetkörbe.

Összességében tehát az új Inno. tv. szerinti kutatás-fejlesztési megállapodás és az új Ptk. szerinti kutatási szerződés kapcsolatáról azt lehet elmondani, hogy valójában nem is tartoznak egy jogterülethez, a két fogalomnak lehet közös metszete, de léteznek olyan kutatás-fejlesztési megállapodások, melyek nem minősülnek kutatási szerződésnek (polgári jogi társasági szerződés, vállalkozási szerződés stb.) és olyan kutatási szerződések, melyek nem minősülnek kutatás-fejlesztési megállapodásnak (pl. családfakutatásra irányuló szerződés). Így az sem jelenthető ki, hogy a jelenlegi magyar szabályozás azt a dichotómiát képviselné, amit a régi Ptk. és a 7/1978. (II. 1.) MT rendelet testesített meg annak idején azáltal, hogy előbbi általános jelleggel szabályozta a kutatási szerződést, míg utóbbi speciális – ámbar polgári jogi jellegű – többlétszabályokat tartalmazott a vállalkozások által kötött kutatás (fejlesztési) szerződésekre.

3. A polgári jogi társasági szerződés és a konzorcium viszonya

Ahogy a tanulmány már korábban nevesítette, a kutatási tevékenységre irányuló szinergia szempontjából polgári jogilag a vállalkozási vagy megbízási szerződésen alapuló kutatási szerződés mellett meg kell említeni a kutatásra irányuló pjt. formációját is. Az új Inno. tv. külön megnevezi a konzorciumot.^[38] Ahogy Badak Zsuzsanna és Badak Béla tanulmányukban megemlítik, a konzorciumot mint nevezített formációt az európai gyakorlat és pályázati előírások véget hozta létre a jogalkotó.^[39] Faludi Gábor pedig az új Ptk. Kommentárban arra a következtetésre jut, hogy ebben az esetben mögöttes jelleggel a pjt.-re vonatkozó szabályok az irányadóak, illetve, hogy amennyiben nem konzorciális kutatás valósul meg, úgy „vegyes, kutatási és polgári jogi társasági szerződési elemekből álló szerződés keletkezik.”^[40] Az új Inno. tv. a definiáláson túl nem határoz meg egyéb rendelkezéseket a konzorcium számára, ezért az intézmény rendeltetéséről nehéz normatív alapon véleményt nyilvánítani.

Polgári jogi társasági szerződés	Konzorcium
Új Ptk. 6:498. §	Új Inno. tv. 3.§ 8.
... a felek (a továbbiakban: tagok) arra vállalnak kötelezettséget, hogy közös céljuk elérése érdekében együttműködnek, a közös cél megvalósításához szükséges vagyoni hozzájárulást teljesítenek, és tevékenységük kockázatát közösen viselik.	a részes felek polgári jogi szerződésben szabályozott munkamegosztásán alapuló együttműködés kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenység közös folytatása vagy egy kutatás-fejlesztési és innovációs projekt közös megvalósítása céljából,

6. táblázat: A pjt. és a konzorcium összevetése
(saját szerkesztés)

[38] Új Inno. tv. 3.§ 8.

[39] Ld. Badak, 2019, 2.

[40] Faludi, 2021, 2. bek.

Ahogy a fenti ábra alapján látható, az együttműködési kötelezettség mindkét fogalomban hangsúlyos szerephez jut és a konzorciumnál cizellálódik a kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenység közös folytatása vagy projekt közös megvalósítása. Jogalkotói oldalon érezhető némi hezitálás a konzorcium fogalmának megalkotása során „a részes felek polgári jogi szerződésben szabályozott munkamegosztásán alapuló együttműködés” megfogalmazásban. Nem kívánt belebonyolódni polgári jogi kategóriák ismertetésébe és nevéen nevezni a háttérintézményt, ugyanakkor hangsúlyozza, hogy munkamegosztáson alapuló polgári jogi – a contrario nem munkajogi – szerződésről van szó. A munkamegosztás kiemelése a konzorciumnál szintén visszacsatolás a pjt. szabályaira, ugyanis a BH 1993. 247. megállapította, hogy a vagyoni hozzájárulás nélküli együttműködés nem minősül pjt.-nak. A vagyoni hozzájárulás pedig lehet személyes munkavégzés is.^[41]

VI. ÖSSZEFOGLALÁS

Jelen tanulmány bemutatta a kutatás-fejlesztés fogalmi rendszerének fejlődését, hogy miképpen sikerült nemzetközi szinten elfogadott – elsősorban statisztikai jellegű – definíciók létrehozásában megállapodni és azokat fejleszteni. Majd a kutatás-fejlesztés jogi szabályozásának ismertetése során három nagy terület: az állami támogatások joga (benne az adójoggal), a versenyjog és a polgári jog került bemutatásra.

A kutatás-fejlesztés jogi vetületeinek szabályozása során – ahogy a nikomakhosi etika is óva int minket – két végletet szükséges elkerülni. Az egyik, amit Faludi Gábor vázolt fel, amikor a szocializmus jogalkotásának diszfunkcióit jellemezte, miszerint az „utasításszerű”, túl részletes szabályozás nem egyeztethető össze azokkal a hatékonysági szempontokkal, melyeket a felek akarata és a piacgazdaság megkövetel.^[42] A másik, amiről Ficsor Mihály írt a régi Inno. tv. hatálybalépésével kapcsolatban, miszerint azok az „ágazati szakmai törvények”, melyek sokszor „kultúrateremtő jelleggel” születnek, sokszor nélkülözik a valódi normatív tartalmat, így szinte „*lex imperfecta*” formájában lebegnek a jogrendszerben.^[43] A jogterületek egymáshoz való viszonyának vizsgálata során a tanulmány feltárta azt, hogy az eltérő rendszertani adottságok miatt a három területet érdemes egymástól elkülönülten kezelni és átfedésekre, illetve jogterületeken átívelő összefüggések levonására csak eseti mérlegelés alapján van lehetőség.

A „K+F tevékenység” és a „kutatómunka” elhatárolásánál a bírói gyakorlat célravezetően és megfontoltan húzott határt. Azonban a kutatás-fejlesztési megállapodás fogalmi beemelése a versenyjog területéről az állami támogatá-

[41] Új Ptk. 6:499. § (2)

[42] Faludi, 2004, 7.

[43] Ficsor, 2005, 3.2. bek.

sok jogába indokolatlanul húzta át a jogterületek határvonalait. Maga a régi és az új Inno. tv. deklaratív jelleggel hozta létre ezt a kategóriát, aminek normatív jelentősége a Tao. tv. szerinti kedvezmény kapcsán lehet. Habár ebben az esetben is valójában az képezi a kedvezmény alapját, ha az adóalany valakivel közösen végez K+F tevékenységet, tehát a „kutatás-fejlesztési megállapodás” jelentősége csupán annyi, hogy valamilyen jogalapra visszavegye a tevékenység végzését. Mivel számos szerződési alakzat képezheti a közösen végzett kutatás-fejlesztés alapját és adójogi értelemben magán a közös K+F tevékenység végzésén van a hangsúly, ezért a kutatás-fejlesztési megállapodást ilyen formában felesleges definiálni. A tanulmány rámutatott arra, hogy a jelenlegi szabályozás egy kalap alá vette a versenyjog és az állami támogatások jogának területét, ezáltal viszont indokolatlanul megzavarva a jogrendszer koherenciáját. Az új Inno. tv. szerinti kutatás-fejlesztési megállapodásnál egyáltalán nem tisztázott, hogy versenyjogi vagy polgári jogi értelemben vett megállapodásról van-e szó. Annak ellenére, hogy az új Inno. tv. nem állapít meg normatív rendelkezéseket a kutatás-fejlesztési megállapodással kapcsolatban és adójogi szempontból is a K+F tevékenységen van a hangsúly, mégis fontos az imént feltárt inkoherencia orvoslása. Egyrészt, hogy a jogalkalmazók számára átláthatóbbá teszi a rendszert (így a jog bizonytalanságából eredő kockázatokat mérsékelhetik a piaci szereplők), másrészt a jövőbeni jogalkotást kíméli meg annak a kockázatától, hogy tisztázatlan és zavaros jogi kategóriákhoz rendeljen normatív elemeket.

A jelenlegi szabályozás a polgári jog szempontjából is egy kalap alá veszi azon szerződéseket, melyek a kutatói tevékenység (kutatómunka) végzésére irányulnak és teszi mindezt úgy, hogy az egyik alakzatról megfelelnek. A kutatási szinergia és kockázatvállalás szempontjából három polgári jogi kategóriát érdemes elkülöníteni, melyek közül az új Ptk. kettőt (a vállalkozási és a megbízási szerződés formájában megvalósuló kutatási szerződést) a „kutatási szerződés” intézménye alatt szabályozza. A polgári jogi társasági szerződés formájában megvalósuló kutatási szerződésre csak a pjt. szabályai az irányadóak, melyeket sok esetben nem lehet összeegyeztetni az új Ptk. szerinti kutatási szerződés szabályaival. Például amennyiben nem különül el a díjfizetési kötelezettség a kutató tevékenység (kutatómunka) végzésétől, vagyis valamennyi szerződő fél mindkét módon hozzájárul a kutatáshoz és nagyjából azonos mértékben, akkor a „kutatási szerződés” szellemi tulajdonra vonatkozó szabályai értelmezhetetlenné válnak. Ezen észrevételek végett a tanulmány a kutatás-fejlesztési megállapodás minden kritikája mellett fenntartja azt, hogy az új Ptk. „kutatási szerződése” polgári jogilag nem nyújt kellően általános iránymutatást, ezért van létjogosultsága egy ezzel párhuzamosan létező, általános és polgári jogi szempontból releváns meghatározásnak.

A konzorcium és a pjt. megfogalmazásával kapcsolatban a munkamegosztás/-végzés^[44] kifejezései helyett a személyes közreműködés használata len-

[44] Új Ptk. 6:499. § bek. és új Inno. tv. 3. § 8.

ne indokoltabb. Ennek az oka egyrészt, hogy a tag ezt a konzorcium/társaság irányába nem munkaviszonyból eredendően teljesíti, így a szövetkezethnél és a korlátolt felelősségű társaságnál^[45] használt kifejezés célravezetőbb. Másrészt a konzorcium/pjt. tagjai jogi személyek is lehetnek (pl. amennyiben egy elnyert projekt kivitelezése a szerződés tárgya), így a munkamegosztás/végzés kifejezés dogmatikailag még kevésbé értelmezhető.

VII. ZÁRSZÓ

Jelen tanulmány arra hívta fel a figyelmet, hogy milyen könnyű elveszni a kutatás-fejlesztés jogi vetületeinek összehasonlítása során. Milyen nagy nehézségekkel járhat az egyes jogterületek kapcsán olyan szabályozást kialakítani, ami valóban összeegyeztethető a másik jogterület rendszertani sajátosságaival, illetve azokat legalább tiszteletben tartja és nem generál indokolatlan jogértelmezési nehézséget. A dogmatikai letisztultság és átláthatóság képezheti az alapját a sikeres normatív előírások megalkotásának, így ez által válhat lehetővé a kutatás-fejlesztést motiváló környezet létrehozása és hatékonyabbá tétele.

IRODALOM

- Badak Zsuzsanna – Badak Béla (2019): Közösen végzett kutatás-fejlesztés gyakorlati kérdései. In: *Számviteli Tanácsadó*. 2019/4. sz.
- Bush, Vannevar (2020): *Science: The endless frontier - 75th Anniversary Edition*. National Science Foundation. USA.
DOI: <https://doi.org/10.1515/9780691201658-002>.
- Eurostat: Gross domestic expenditure on R&D (GERD) at national and regional level, (Elérhető: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/RD_E_GERDTOT_cus-tom_1637912/bookmark/bar?lang=en&bookmarkId=999ebe67-78b5-4e71-910e-29166b557063. Letöltés ideje: 2024.01.02.).
- Faludi Gábor (2021): A kutatási szerződés. In: Vékás Lajos - Gádos Péter (zerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Wolters Kluwer Kiadó, Budapest.
- Faludi Gábor (2004): A kutatási szerződés, mint önálló szerződéstípus. In: *Gazdaság és Jog*. 2004/10. sz.
- Ficsor Mihály (2005): Az innovációs törvényről - jogászai szemmel. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*. 2005/2. sz.
- Godin, Benoit (2008a): In the Shadow of Schumpeter: W. Rupert Maclaurin and the Study of Technological Innovation. In: *Projekt on the of Intellectual History os Innovation*. 2008/2. sz.
DOI: <https://doi.org/10.1007/s11024-008-9100-4>.

[45] Új Ptk. 3:325. § (1) bek. és 3:182. § (1) bek.

- Godin, Benoit (2008b): The Making of Statistical Standards: The OECD and the Frascati Manual, 1962-2002. In: *Project on the History and Sociology of STI Statistics Working Paper*. 2008/39. sz.
- Görög Márta (2015): A kutatási szerződés, mint a kutatási együttműködések tipikus kontraktusának néhány jellemző vonása. In: *Jogelméleti Szemle*. 2015/2. sz.
- Huxley, Julian Sorell (1934): *Scientific Research and Social Needs*. Watts & Co., London.
- Lipták Virág (2018): A K+F tevékenység társaságiadó- és innovációsjárulék-vonzata. In: *Adó Szaklap*. 2018/10. sz.
- Lontai Endre (1972): *A kutatási szerződések – a tudományos-műszaki eredmények létrehozását és bevezetését elősegítő polgári jogi eszközök*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Molnár István (2010): *Szellemi tulajdon menedzsment és technológia-transzfer*. InnovAID Innovációs és gazdasági Tanácsadó Kft., Szeged.
- Rothwell, Roy (1994): Towards the Fifth-generation Innovation Process. In: *International Marketing Review*. 1994/1. sz.
DOI: <https://doi.org/10.1108/02651339410057491>.
- Schauz, Désirée (2014): What is Basic Research? Insights from Historical Semantics. In: *Minerva*. 2014/3. sz.
- Végső előterjesztői indokolás a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról szóló 2014. évi LXXVI. törvény és egyes kapcsolódó törvényi rendelkezések módosításáról szóló 2019. évi CXXIII. törvényhez - Indokolások Tára 2020/5. (Elérhető: <https://jogkodex.hu/doc/5872432> Letöltés ideje: 2024.01.21.).
- Vigh József Ferenc (2009): Az ipar és az állami kutatási szervezetek közötti együttműködés Németországban: a K+F együttműködésre vonatkozó szerződések modelljei. In: *Külgazdaság*. 2009/11–12. sz.

JOGFORRÁSOK

- 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról.
- 1996. évi LXXXI. törvény a társasági adóról és az osztalékadóról.
- 2004. évi CXXXIV. törvény a kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról – hatályon kívüli.
- 2014. évi LXXVI. törvény, a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról.
- 206/2011. (X. 7.) Korm. rendelet a kutatási és fejlesztési megállapodások egyes csoportjainak a versenykorlátozás tilalma alóli mentesítéséről – hatályon kívüli.
- 456/2023. (X. 5.) Korm. rendelet a kutatási és fejlesztési megállapodások egyes csoportjainak a versenykorlátozás tilalma alóli mentesítéséről.
- 7/1978. (II. 1.) MT rendelet a gazdálkodó szervezetek szállítási és vállalkozási szerződéseiről – hatályon kívüli.
- A Fővárosi Ítéltábla Gf. 40.231/2011/5. számú ítélete.
- Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés.
- BH 1993. 247.
- 651/2014/EU bizottsági rendelet a Szerződés 107. és 108. cikke alkalmazásában bizonyos támogatási kategóriáknak a belső piaccal összeegyeztethetővé nyilvánításáról szóló („Általános Csoportmentességi Rendelet”, rövidítve: „ÁCSR”).
- 2023/1066 bizottsági rendelet az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke (3) bekezdésének a kutatás-fejlesztési megállapodások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról.

- OECD: Frascati Manual 2015 Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development, 2015 (rövidítve: „2015-ös Frascati kézikönyv”).
- OECD/Eurostat: Oslo Manual Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, 4th Edition, 2018 (rövidítve: „2018-as Oslo Kézikönyv”).

Szerényi Gábor grafikája